

ARBEIDSDEPARTEMENTET

På vei til bedre beslutninger – noen refleksjoner fra statsforvaltningen

Tom Rådahl
assisterende departementsråd
Arbeidsdepartementet

Idealet om skillet mellom fag og politikk – sak og vurdering

- Rasjonelle, veloverveide og faglig forankrede beslutninger er forvaltningens ideal
  - Lang historie, sosialøkonomien på 60-tallet inn i programbudsjettering på 70-tallet
- Nyttekostnadsanalyser et verktøy for å få dette til
  - Viktig element i Utredningsinstruksen
  - Finansdepartementets KS-analyser av store investeringsprosjekter bygd rundt dette
- Ukontroversielt å konkludere med at mer konsekvent bruk av faglig godt funderte verktøy vil gi en mer effektiv ressursbruk

---

Administrativ vs. politisk rasjonalitet

- Samfunnsøkonomiske analyser er et utgangspunkt, men til slutt avgjør politikken
  - På mitt felt er fordelingspolitikken helt sentral
- Finansdepartementets regime for kvalitetssikring av store statlige investeringer - konseptvalg
  - Forutsetter en samfunnsøkonomisk analyse
  - Formålet er å skaffe et bedre beslutningsgrunnlag
  - Gir bedre dokumentasjon og mer gjennomarbeidede og systematiserte planer
- Investeringer er langt enklere å analysere enn for eksempel endringer i inntektssikringsordningene

---

Hvorfor er det vanskelig å gi et svar med to streker under?

- Det er mye samfunnsøkonomiske analyser ikke kan gi svar på
  - Trivielt: Verdsetting av goder som ikke omsettes i et marked
  - Vanskeligere: Langsiktige konsekvenser
- Mange politiske valg gjøres på grunnlag av politiske visjoner/veivalg
  - Til grunn for helt nye tilnærminger ligger det ikke relevant erfaringsmateriale
- NAV-reformen og pensjonsreformen, eksempler på ekstremt store og viktige politiske reformer

---

NAV-reformen

- Vedtak i Stortinget høsten 2001 om å utrede en felles etat
- Besluttet igangsatt omfattende forsøksvirksomhet 2002
- St.meld.nr. 14 (2002-2003) om SATS des. 2002
- Stortingets behandling mai 2003. Meldingen sendes tilbake med beskjed om ny utredning
- Rattsøutvalget og NOU 2004:13 i juni 2004
- St.prp. nr. 46 (2004-4005) i mars 2004
- Stortingets sluttet seg til forslaget i mai 2005.

Pensjonskommisjonen – grunnlaget for pensjonsreformen

- Sammensatt av ni politikere fra ulike partier og fire eksperter
- Økonomisk bærekraft (SSB)
- Fordelingsvirkninger (SSB)
- Fleksibel pensjon (Frischsenteret)
- Overgangsordninger og forholdet til Grunnloven (Justisdepartementet, Lovavdelingen)
- Befolkningens tillit til pensjonssystemet (NOVA)

Hva vet vi i dag, og hva vet vi ikke?

- En samfunnsøkonomisk analyse blir ikke bedre enn datagrunnlaget gir rom for
- Vi forvalter rundt 320 mrd. kroner årlig
  - Vi vet lite om hvordan det samlede stønadssystemet virker på tilpasningene
  - Mange analyser blir for partielle, vi snakker om folks livsvalg, ikke deres kjøp av vaskemaskin
  - Vi er opptatt av at samarbeidet med partene i arbeidslivet er en suksessfaktor, men hvordan kan vi analysere det?

Samfunnsøkonomisk analyse og evalueringer som verktøy i AD

- Gir sjelden et svar med to streker under (individene er forskjellig, arbeidsmarkeds-situasjonen er forskjellig, utvalgsproblem mv)
- Ofte ikke mulig å utforme forsøk som lar seg evaluere på en stringent måte
- Utvalgsundersøkelser gir lav svarprosent
- Økte muligheter til bruk av administrative data som følge av metodeutvikling, men det er krevende
- Konklusjonen er at vi har lite bruk av tradisjonelle kostnytteanalyser på grunn av stor usikkerhet

---

Prioriteringene mellom prosjekter/sektorer

- Målet om ett enkelt normerende svar på de samfunnsøkonomiske konsekvensene av alle valg er lite realistisk
  - Ethiske problemstillinger
  - Vi har ikke nødvendigvis erfaringsmateriale for å bestemme parametrenes verdi
  - Langsiktige helhetlige virkninger vanskelige å anslå
  - Holdningene til usikkerhet og risiko forskjellig avhengig av område (fysikkerhet vs. veisikkerhet)

Beslutningsprosessen – hva avgjør?

- Politiske prioriteringer kan og skal avvike fra det som kan tallfestes
  - Hadde vi hatt dagens fødselspermisjon hvis NK-analyser hadde styrt?
- Ettårs-budsjetteringen vrir valgene og ressursbruken mot kortsiktige kostnader og gevinster
- Større grad av individretting i virkemiddelbruk, medias vekst og gjennomsiktigheten gjør at det er vanskeligere å stå opp for langsiktig rasjonelle valg enn tidligere